

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

КУРГАН Яна Миколаївна

УДК 321.01

**ПРИНЦИП СПАДКОЄМНОСТІ В РОЗВИТКУ
ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ:
АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ**

23.00.01 – теорія та історія політичної науки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Інституту політології та права Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук
Шульга Марина Андріївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри політології;

кандидат політичних наук
Балабан Ростислав Валерійович,
Інститут політичних і
етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса НАН України,
старший науковий співробітник
відділу теоретичних та прикладних
проблем політології.

Захист відбудеться “26” червня 2009 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9

Автореферат розісланий “22” травня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Впродовж усієї історії людства змінювалися форми правління країн, політики намагалися знайти адекватну форму володарювання та пошуку відповідних установ чи особистостей, які мали б уособлювати в собі державу та дбати про її народ. Демократія дає людству широкі можливості, але вона породжує й низку проблем. Однак, поширення духу й цінностей демократії – визначальна риса сучасності, один з виявів цивілізаційних надбань.

Сьогодні демократія й процеси, які її супроводжують, вимагають нового осмислення та аналізу. В умовах постійних швидких перетворень у різних сферах суспільного життя, в умовах світової кризи (в політичній сфері зокрема) знов і знов постають питання, як виявити чи визначити оптимальні механізми розвитку для світової спільноти. Разом з цим у переломні часи розвитку суспільства виникає потреба в осмисленні пройденого шляху, пошуку цих оптимумів. Знову й знову суспільна думка звертається до питань, які допоможуть вирішити проблеми вже перевіреним способом. Можливість звертатися до таких “підказок” забезпечує спадкоємність, як необхідна умова розвитку будь-якої сфери суспільства.

Якщо порушується процес спадкоємності, виникає реальна небезпека припинення руху, а значить – розвитку. Це призводить до втрати уявлень про реальну мету суспільного розвитку, до втрати історичної пам’яті, перспективних орієнтирів і найвищих цінностей.

Україна в такому випадку не є виключенням, оскільки сьогодні в умовах глибоких політичних перетворень актуальними стають питання аналізу ефективності існуючої демократичної політичної системи, відповідності цінностей минулого умовам сьогодення та спроможності ефективного функціонування системи на старих засадах. Необхідною умовою проведення такого аналізу виступає спадкоємність, яка дає змогу на основі аналізу минулого досвіду визначити напрямок подальшого розвитку політичної системи, а, можливо, й полегшити перехідний період для України.

Тому актуальність дисертаційного дослідження полягає в необхідності проведення наукового аналізу, який додав би чіткості в розумінні спадкоємності, механізмів і закономірностей її функціонування у політичних системах та показав би специфіку прояву принципу спадкоємності в розвитку демократичної політичної системи.

Цілісного аналізу прояву принципу спадкоємності у політичній сфері не можливо було б зробити без дослідження здобутків політичної науки в розумінні поняття “політична система”.

Важливий внесок у розробку теорії політичних систем зробили американські вчені: Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч, Д. Трумен, М. Пауелл і М. Каплан. Також науковий інтерес викликають дослідження О. Аріна,

Ж. Атталі, Ж. П. Бодріяра, З. Бжезинського, Б. Венна, Г. Кіссінджера, С. Хантингтона та ін.

Серед російських дослідників та науковців простору колишнього СРСР проблемами функціонування політичних систем займаються: Р. Абдулатипов, Г. Арбатов, А. Білоус, В. Бакіров, О. Дугін, О. Зінов'єв, С. Кара-Мурза, Є. Кубко, Р. Матвеев, О. Панарін, О. Уткін, С. Фадеев, І. Чубайс, Ю. Шишков.

Проблемні аспекти функціонування та розвитку політичної системи та її певних елементів знайшли відображення в роботах вітчизняних науковців, а саме: В. Андрущенко, О. Бабкіної, В. Бебика, М. Головатого, І. Варзара, В. Горбатенка, Г. Зеленько, О. Категоренка, В. Кременя, Ю. Левенця, М. Михальченка, О. Романюка, Ф. Рудича, М. Сазонова, С. Телешуна, О. Фісуна, П. Шляхтуна та ін.

Але в процесі аналізу зазначених робіт виявлено, що теоретичного зв'язку між “принципом спадкоємності” і “політичною системою” не встановлено в повному обсязі. Відповідно рівень теоретико-методологічної розробки предмета дослідження залишається одним із менш досліджуваних. Досить ґрунтовними є дослідження спадкоємності в галузі природничих наук і майже відсутні дослідження, які б розглядали принцип спадкоємності власне в політичних системах, хоча ідея існування цього принципу так чи інакше використовується авторами та пронизує галузі суспільствознавчих наук. Тому лишаються нерозв'язаними питання, пов'язані з обґрунтуванням єдиної парадигми спадкоємності. Дане дослідження спрямоване на конструктивний синтез ідей у цілісну картину співіснування, взаємодії та взаємовпливу принципу спадкоємності і політичної системи. Проблемна ситуація дослідження полягає в тому, що в культурно-історичному вимірі існує суперечливе уявлення про природу, сутність, зміст, форми спадкоємності в розвитку політичних систем. Вибір теми дисертаційного дослідження також обумовлений недостатністю вивчення форм спадкоємності, закономірностей її прояву в демократичній політичній системі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у відповідності Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, науковий напрям “Дослідження проблем гуманітарних наук”, який затверджений вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 27 січня 2005 року) та є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри політичних наук Інституту політології та права “Проблеми політичної модернізації і трансформації: світовий досвід і українські реалії”. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 4 від 16 грудня 2004 року).

Метою дослідження є виявлення особливостей функціонування й реалізації принципу спадкоємності в демократичній політичній системі шляхом аналізу специфіки його проявів на кожному етапі її розвитку.

Для досягнення поставленої мети в дисертації визначені такі **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методологічні основи дослідження поняття “політична система” в політичній науці;
- окреслити теоретичні передумови вивчення спадкоємності та визначити природу, сутність, зміст, форми принципу спадкоємності в розвитку політичних систем;
- уточнити підходи, принципи, методи та категоріальний апарат дослідження принципу спадкоємності в розвитку демократичної політичної системи;
- проаналізувати механізм прояву принципу спадкоємності у політичній системі;
- виявити специфіку прояву принципу спадкоємності у становленні політичної системи інформаційного суспільства;
- проаналізувати спадкоємність як передумову та чинник модернізації політичної системи України.

Об’єкт дослідження – політична система як інтегрована сукупність елементів, що перебувають у відносинах та зв’язках один з одним і утворюють цілісність, що здатна до відтворення і розвитку.

Предмет дослідження – принцип спадкоємності як необхідний безперервний зв’язок між елементами демократичної політичної системи, який забезпечує процеси її функціонування.

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження складає комплекс філософських, загальнонаукових і політологічних підходів та принципів. Щодо загальнонаукових та філософських підходів – аналіз демократичних політичних систем здійснюється за рахунок взаємодоповнення діалектичного і системного підходів.

Діалектичний підхід дав змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв’язки, процеси диференціації та інтеграції, постійну суперечність між сутністю та явищем, змістом і формою, об’єктивність в оцінюванні дійсності. Тобто вирішенням діалектичного протиріччя між старим та новим у демократичній політичній системі став аналіз принципу спадкоємності та його прояву у її розвитку.

Визначення політичної системи як певної множини елементів, взаємозв’язок яких зумовлює цілісні властивості цієї множини та притаманні їй характеристики системності, а саме: зв’язок, цілісність та стійка структура, яку вони обумовлюють, – дали змогу застосовувати до аналізу явища системний підхід, що окреслив і підтвердив ці властивості.

В аналізі предмету дослідження використано принципи, що доповнили діалектичний та системний підходи, а саме: принцип розвитку, всезагального зв’язку, принцип цілісності, багаторівневого розгляду.

Системний підхід доповнили принципи цілісності, структурності, принцип розгляду об'єктів в його взаємодії із зовнішнім середовищем. Завдяки домінантам сучасної системної методології у поле зору потрапили не лише одиниці аналізу, а й їх властивості, зокрема: взаємозв'язок, ієрархічність структури, цілісність та ін. У роботі також були використані методи аналізу та синтезу, індукції, узагальнення, порівняння та ін.

Запропонована концепція методологічного плюралізму забезпечила єдність гносеологічного, соціально-філософського і політологічного аналізу принципу спадкоємності в розвитку політичних систем у зв'язку з іншими компонентами соціокультурного та політичного життя соціуму.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших цілісних досліджень принципу спадкоємності, його природи, сутності, змісту, форм та ролі в розвитку демократичних політичних систем. Результати дослідження, що резюмують наукову новизну і виносяться на захист, можуть бути сформульовані у вигляді наступних тез.

1. Вперше у вітчизняній політичній науці визначено специфіку прояву принципу спадкоємності в демократичній політичній системі суспільства, як детермінанти і умови її породження, існування, пристосування, збереження та розвитку, що реалізується в здатності політичної системи до передачі ціннісно-сміслових елементів на новий щабель розвитку. Спадкоємність визначається як необхідний безперервний зв'язок між етапами розвитку політичної системи, що забезпечує процеси збереження, фільтрації та передачі елементів.

2. Визначено специфіку прояву принципу спадкоємності у демократичних політичних системах, а саме встановлено: ціннісно-сміслова природа спадкоємності, сутність, зміст, форми та закономірності прояву принципу спадкоємності в демократичній політичній системі. Зокрема, сутність визначена як забезпечення цілісності і сталого розвитку демократичної політичної системи у загальнополітичному просторі шляхом відтворення власних ціннісно-сміслових елементів; зміст подано як сукупність трьох типів процесів: а) згорання або збереження застарілих елементів політичної системи (консервація, інтеріоризація); б) трансформація існуючих елементів, які домінують в політичній системі в певний історичний період (формування, актуалізація, утримання в активному стані); в) створення підстави для формування якісно нової системи цінностей майбутнього розвитку.

3. Розкрито структуру культурологічного ядра політичної системи, результатом якого стало створення трьохрівневої евристичної моделі спадкового інваріанту демократичних політичних систем: перший – це рівень збереження неактуальних цінностей системи, рівень відображення змісту системи впродовж її розвитку; другий – рівень актуалізації цінностей сьогодення; третій – рівень формування цінностей майбутнього. Логічно доведено, що завдяки існуванню каналів взаємозв'язку, по яких

циркулює інформація між рівнями ядра, елементами системи та іншими сферами суспільства, забезпечується функціонування соціального цілого. Визначено функції культурологічного ядра демократичної політичної системи, за допомогою яких здійснюються процеси перетворення інформації на рівнях збереження, актуалізації та формування цінностей політичної системи.

4. Досліджено характер функціонування і розвитку демократичної політичної системи за такими параметрами: по-перше, складністю утворення; по-друге, специфікою протікання фаз розвитку політичної системи, серед яких: фаза формування, розгортання, зрілості та занепаду; по-третє, особливостями реакції культурологічного ядра на зміну цих фаз. Повторення циклів стає можливим завдяки пульсації культурологічного ядра, що забезпечує безперервний функціональний зв'язок між фазами розвитку політичної системи. Доповнює аналіз зовнішніх та внутрішніх форм прояву принципу спадкоємності алгоритм оновлення демократичної політичної системи, який здійснюється еволюційним та революційним шляхами. Залежно від обраного системою шляху проявляються відповідні форми спадкоємності, що викладені в авторській класифікації.

5. Запропоновано порівняльний аналіз основних елементів політичної системи на різних етапах суспільного розвитку, який дозволив виявити особливості нормативних підсистем (правової та етичної), форм правління та структури державного апарату, переважаючої ідеології та домінуючих цінностей політичної системи аграрного, індустріального та інформаційного суспільств.

6. Дістав подальшого розвитку праксеологічний аналіз стану політичної системи України, який виявив: по-перше, відсутність фундаментальних досліджень у цій галузі; по-друге, продемонстрував постійний і тривалий вихід спадкового ядра за межі системи (ядро ззовні), що детерміновано примусовим насадженням цінностей з боку політичних систем більш розвинених країн; по-третє, спрямованість руху культурологічного ядра політичної системи України до стану стабільності й подальшого розвитку; по-четверте, можливість політичної системи України набути сталого розвитку та інтегруватись до загальнополітичного простору та набути усталеного розвитку.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані як методологічна основа для розробки політологічних, соціологічних та організаційно-правових досліджень процесів функціонування політичної системи. Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання дисциплін і курсів з політології, соціальної філософії, державного управління, політичного менеджменту, а також слугувати імперативами у висвітленні сучасних проблем розбудови політичної системи та її окремих сегментів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданні кафедри політичних наук Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ряді науково-практичних заходів, а саме: 4-ій Міжнародній конференції “Творча спадщина В. І. Вернадського і сучасність” (Донецьк, 2005); 4-ому Міжнародному семінарі “Проблеми управління поліетнічними суспільствами в умовах глобалізаційних та цивілізаційних викликів” (Алушта, 2005); Міжнародній науковій конференції “Другі міжнародні Драгомановські читання” (Київ, 2006); Міжнародній науково-теоретичній конференції “Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі” (Київ, 2006); Міжнародних науково-практичних конференціях “Лівобережна Україна у Всеукраїнському філософсько-культурному вимірі” (Чернігів, 2007) та “Імперативи розвитку України в умовах глобалізації” (Чернігів, 2008); IV Всеукраїнській науково-методичній конференції “Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи” (Івано-Франківськ, 2008).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 10 праць, з них: 5 статей в наукових виданнях, які визначено ВАК України як фахові з політичних наук, 2 статті у збірниках наукових праць, 3 – у тезах науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (246 позицій) та 5 додатків. Обсяг роботи – 195 сторінок, основна частина дисертації – 160 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У “**ВСТУПІ**” обґрунтовується актуальність теми, розкривається ступінь наукової розробки проблеми, визначається мета і завдання, об’єкт і предмет, а також теоретико-методологічні основи дослідження, їх практичне значення, висвітлюється апробація результатів дослідження, структура та обсяг роботи.

У першому розділі “**ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СПАДКОЄМНОСТІ В РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ**” висвітлюються теоретичні передумови й аналіз поняття “спадкоємність”, подається методологічна парадигма дисертаційного дослідження.

У підрозділі 1.1. “**Політична система як об’єкт наукового дослідження**” аналізується становлення принципу системності і загальної теорії систем зокрема. У політології використання системного підходу відзначилося створенням теорії політичних систем, важливий внесок у розвиток якої зробили американські вчені Д. Істон та Г. Алмонд. Згідно з класичним визначенням Д. Істона, політична система розглядається як сукупність дій та взаємодій, виникаючих між різними суб’єктами

політичних відносин та, перш за все, з питань власного та авторитарного розподілу цінностей, які знаходяться у розпорядженні суспільства. Г. Алмонд у своєму визначенні політичної системи та її функцій робить акцент на легітимному (правомірному) характері фізичного впливу політичної системи, її динамічності, спрямованості її основної активності на підтримку стабільного порядку в суспільстві.

Подальшого розвитку теорія політичних систем набула в роботах К. Дойча (кібернетичний підхід); Д. Трумена (криза, плюралізм, група тиску); М. Пауелл і М. Каплана (зовнішньополітичний аспект функціонування політичної системи) та ін. Зазначається, що у вітчизняній політичній науці дослідженням різних аспектів проблеми функціонування політичних систем займаються: В. Андрущенко, О. Бабкіна, В. Бебик, І. Варзар, В. Горбатенко, Г. Зеленько, О. Категоренко, М. Михальченко, О. Романюк, Ф. Рудич, О. Фісун та інші науковці. У роботі аналізуються визначення поняття “політична система” деяких з них. На основі даного аналізу виділено ознаки політичної системи, серед яких: взаємозв’язок елементів, цілісність та внутрішня взаємодія між ними, спроможність вступати у відносини з іншими системами і прагнення до самозбереження, стабільності й динамізму.

Визначено, що структуру політичної системи утворюють: політичні відносини, політична організація суспільства (державно-правові органи, політичні партії, політичні рухи та об’єднання та інші), засоби масової інформації, політичні принципи й норми, а також політична свідомість і культура.

Політична система будь-якого суспільства є продуктом його історичного, соціального розвитку, здатна до самозбереження і розвитку, що, власне, є головною метою системи. Політичний розвиток визначено як багатовимірний процес, у ході якого в результаті взаємодії різноманітних політичних сил здійснюються зміни у політичній поведінці, політичній культурі, в самій політичній системі суспільства. Аналіз таких суміжних понять, як: “еволюція”, “прогрес”, “модернізація” і “трансформація”, – показав, що поняття “розвиток” та “політичний розвиток” є родовими по відношенню до вищезазначених.

У підрозділі 1.2. **“Теоретичні передумови вивчення спадкоємності”** обґрунтовується проблемне поле теоретичного пошуку й досліджується генезис поняття “принцип спадкоємності” шляхом аналізу першоджерел.

Зазначається, що до наукового обігу термін “спадкоємність” внесено зі сфери біологічних досліджень (Ж.-Б. Ламарк, Ч. Дарвін), які розкривають умови розвитку живого світу у принципах спадковості. У сучасній біології існує два напрями вчення про спадковість: по-перше, мічурінська генетика (І. Мічурін, І. Павлов, М. Іванов та ін); по-друге, формальна генетика (К. Тимірязєв, Т. Лисенко). Спадковість пов’язана з поняттями “спадкова мінливість”, “спадкування”. У фізиці й кібернетиці

досліджуване поняття використовується у вигляді концепцій перетворення інформації (Е. Віллі, Д. Брукс), закону збереження та закону системності інформації (У. Ешбі).

У суспільствознавчих науках поняття “спадковість” набуває нового значення, автори здебільшого використовують поняття “спадкоємність”. У підрозділі зазначено, що у правовій літературі використання поняття здійснюється, з одного боку, у вузько правовому тлумаченні як перехід майнових прав та обов’язків (С. Фурса, О. Драгневич, Є. Рябоконт та ін.), а з іншого, – “спадкоємність” визначається як відтворення та використання минулих правових цінностей, норм, інститутів тощо (Ю. Оборотов, Г. Швеков, С. Алексєєв).

Політологічне розуміння спадкоємності розширюється за рахунок здобутків філософії, яке ґрунтується на розумінні її як зв’язку між різними щаблями розвитку (Е. Баллер, Ф. Ісмайлов, В. Рубанов, З. Мукашев та ін.).

Окреме місце присвячується концепціям цивілізаційного підходу, що дали багато цікавого матеріалу для осягнення шляху становлення поняття “спадкоємність”. Розглянуті теорії Л. Моргана (генетичний зв’язок між різноманітними історичними етапами), М. Данилевського (“зібрання сил” з наступним замиканням системи), А. Тойнбі, а також роботи Г. Клімової (спадкоємність – властивість цивілізації), А. Лукашева, В. Полякова (п’ять універсальних законів розвитку) та Е. Єрасова (підтримання спадкоємності як специфічна риса цивілізації).

Виявлено, що розуміння політичної спадкоємності розширюється за рахунок наступних досліджень: 1) соціальної спадкоємності у працях В. Рубанова, В. Колеватова, Л. Шевирногової; 2) правової концепції спадкоємності – С. Алексєєва, В. Графського, Ю. Оборотова, І. Покровського, Г. Швекова та ін.; 3) культурної спадкоємності – М. Дьяченка, В. Кулінченка, І. Кучмаєва, І. Суханова, В. Чешка, А. Шендрика; 4) спадкоємності поколінь – А. Афанасьєва, В. Воловіка, В. Клепова, Є. Сергєєва; та 5) цивілізаційної теорії – М. Данилевського, А. Дж. Тойнбі, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, С. Хантингтона, серед російських і вітчизняних науковців, що вдосконалюють та розповсюджують цивілізаційні ідеї, зазначимо В. Бєха, Б. Єрасова, Д. Ісаєва, В. Космину, М. Кобищанова, Г. Клімову, М. Моисєєва, С. Мартинюк, Г. Олєха, Ю. Павленка, Б. Черняка, Ю. Яковця та інших; 6) біологічної спадкоємності – концептуалізації Е. Дарвіна, Ч. Дарвіна, Ж. Б. Ламарка, Г. Менделя та інших корифеїв науки.

На основі аналізу понять, що складають конструкт дослідження, надається власне тлумачення принципу спадкоємності в розвитку демократичної політичної системи, що полягає у необхідності розглядати останнє як умову існування, пристосування, збереження та розвитку політичної системи, що реалізується у її здатності відтворення елементів на нових рівнях.

Підрозділ 1.3. “Підходи, принципи, методи та категоріальний

апарат дослідження” присвячено науковому обґрунтуванню способу організації дослідження і вибору інструментарію для досягнення основної мети дослідження.

Методологічна основа побудована на сукупності філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціальних методах дослідження, що забезпечили єдність аналізу принципу спадкоємності, особливостей його прояву в розвитку демократичних політичних систем.

Зазначається, що рівень методології політичної науки потребує звернення до загальноновизнаних політологічних концепцій за такими напрямками: вивчення наукових праць учених, які застосовували загальнонаукову методологію для вивчення політичної системи; аналіз наукових праць, в яких досліджуються питання розвитку політичних систем; узагальнення поглядів і позицій відносно спадкоємності в розвитку політичних систем.

Для дослідження принципу спадкоємності в розвитку демократичних політичних систем обґрунтовуються методологічні доробки діалектичного та системного підходів, що надає можливість розширити пояснювальний потенціал досліджуваної проблеми. Так, основним засобом діалектичного вирішення протиріччя між старим та новим у демократичній політичній системі визначається аналіз усього ланцюга реальних опосередкованих ланок між протилежними моментами соціально-політичної дійсності. Діалектичний підхід дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації та інтеграції, постійну суперечність між сутністю та явищем, змістом і формою, сприяти об'єктивності в оцінюванні дійсності.

У роботі наголошується, що для аналізу предмета дослідження доцільно використати принципи діалектики, насамперед такі, як: принцип всезагального зв'язку, за допомогою якого здійснюється формалізація сукупності зв'язків між ustalеними, набутими та новими елементами політичної системи; принцип розвитку, що дав змогу висвітлити становлення механізму взаємодії політичної системи та спадкового ядра, а також описати їх вплив один на одного.

Враховуючи те, що політична система є складним багатоелементним феноменом, що функціонує в умовах взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів, виникає необхідність її вивчення на якісно новому рівні – за допомогою провідних засобів дослідження будь-яких систем, а саме – системного підходу. Визначається, що використання даного підходу дозволяє аналізувати демократичну політичну систему, по-перше, як певну множинність елементів, взаємозв'язок яких зумовлює цілісні властивості цієї множини; по-друге, виділяє всі притаманні їй характеристики системності, а саме: зв'язок, цілісність та стійка структура, яку вони обумовлюють.

Підкреслюється, що системний підхід доповнюють принципи цілісності, структурності та принцип розгляду об'єкту в його взаємодії із зовнішнім середовищем. Зокрема, принцип цілісності забезпечує

отримання знання про особливості організації та устрою демократичної політичної системи, механізми забезпечення її стабільності, фактори та закони її зміни та розвитку, а також сприяє висвітленню багатоманітності внутрішніх зв'язків, які забезпечують цілісність політичної системи та її зв'язки з іншими системами. Принцип структурності дозволяє дослідити політичну систему як систему зі складною внутрішньою будовою, кожний елемент якої відіграє свою специфічну роль. Таким чином, завдяки домінантам сучасної системної методології, у поле зору потрапляють як одиниці аналізу, так і їх властивості, зокрема, взаємозв'язок, ієрархічність структури, цілісність та ін.

У роботі також обґрунтовується використання методів абстрагування, аналізу та синтезу, індукції, порівняння, узагальнення та ін. Так, методи аналізу і синтезу використовуються для вивчення сутності досліджуваного явища, виділення частин об'єкта та їх властивостей. Узагальнення дозволяє фіксувати загальні ознаки і властивості розвитку політичної системи, а порівняння – подібності та відмінності політичної системи в різні історичні періоди.

Визначається категоріальний апарат дослідження, який складають поняття: “система”, “політична система”, “демократична політична система”, “суспільство”, “цілісність”, “розвиток”, “зв'язок”, “культурологічне ядро” та ряд інших. Проводиться термінологічний аналіз понять за наступними напрямками: вивчення історії термінів; розробка та уточнення змісту понять; встановлення їх взаємозв'язку, субординації, місця в категоріальному апараті, на основі якого базується дослідження.

У підрозділі підсумовується, що використання вищезазначених підходів, принципів, методів та категоріального апарату визначають основні напрямки наукового пошуку досліджуваного предмету.

Другий розділ “СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗДОБУТКІВ І ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ СПАДКОЄМНОСТІ У ПРОЦЕСІ ДИНАМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ”, в якому висвітлюються питання природи, сутності, змісту, форм, різновидів, морфології, функціонування принципу спадкоємності в демократичних політичних системах.

У підрозділі 2.1. **“Природа, сутність, зміст та форми принципу спадкоємності в розвитку політичних систем”** визначено природу, сутність, зміст та форми спадкоємності. Зокрема, зазначається, що спадкоємність є ціннісно-сисловою за своєю природою та оформлюється в політичній системі у вигляді її спадкового ядра. Підтвердження цієї тези знаходимо в сучасних наукових концепціях, де чітко зафіксована можливість існування культурологічного ядра. Пошук сутності спадкоємності розпочинається з робіт З. Мукашева, Ю. Яковца, Г. Ісаєнко, А. Стерніна, М. Мікліна, В. Подольського та ін.

Узагальненням наведених визначень спадкоємності стало виокремлення спільних рис: по-перше, це система інформації, що існує в

суспільстві; по-друге, це система інформації, що постійно накопичується і зберігається; по-третє, це система інформації, яка шляхом переходу до наступних поколінь систем забезпечує їх подальший розвиток. Таким чином, сутність принципу спадкоємності в розвитку політичної системи подається як збереження певних елементів цілого або окремих сторін його структурної організації при зміні цього цілого як системи, його якісному перетворенні.

Зміст принципу спадкоємності подається як існування в політичній системі культурологічного ядра. Головним носієм культурологічного ядра є людина. Культурологічне ядро розглядається у вигляді трьохрівневої евристичної моделі: 1) рівень збереження заперечених цінностей; 2) рівень актуалізації цінностей сьогодення; 3) рівень формування нових цінностей. Залежно від домінуючого рівня, культурологічне ядро політичної системи здійснює ряд функцій, а саме: інтеграції (накопичення інформації, яка потім може перейти до змісту ядра), актуалізації (переміщення цінностей на поверховий рівень), трансформації (перехід цінностей у нову якість, або на новий рівень), консервації (закріплення більш прогресивних цінностей та забезпечення їх всезагальності), інтеріоризації (влаштування цінностей на глибинний рівень спадкового ядра), збереження (утримання відповідних для періоду існування системи цінностей), трансляції (передача цінностей політичної системи з одного рівня на інший і на виході в систему) та фільтрації (постійний відбір цінностей).

Логічним завершенням підрозділу стало наведення авторської класифікації спадкоємності. В основу класифікації покладено п'ять критеріїв: 1) за характером наслідування спадкового ядра у відношенні до системи (ядрова спадкоємність; позаядрова; компіляційна); 2) за характером змін, які відбуваються у ядрі (без змін у змісті ядра; з частковими змінами спадкового інваріанту; з координаційними змінами сутності ядра); 3) за наслідками для розвитку політичної системи (позитивна спадкоємність; негативна спадкоємність); 4) за характером передачі властивостей (консервативна; спеціальна; прогресивна); 5) за характером протікання (з перервою; безперервна).

Підрозділ 2.2. **“Механізм реалізації принципу спадкоємності у політичній сфері”** присвячений виявленню загальних закономірностей дії механізму. З точки зору прихильників циклічної теорії (С. Зубков, А. Панов, Ю. В. Яковец, А. Тойнбі, М. Данілевський та ін.), визначається механізм реалізації принципу спадкоємності в розвитку політичних систем саме з цієї позиції, демонструючи не тільки поетапні переходи політичної системи, а й процеси в межах спадкового ядра, що ці переходи супроводжують.

Зазначається, що компонентами кожного циклу виступають фази формування політичної системи, її розквіту, функціонування та занепаду. В межах протікання цих фаз політична система зберігає свою якісну специфіку. В процесі заміни одного циклу іншим відбувається зміна

політичної системи, яка супроводжується політичною революцією або революційною реформою. Повторення циклів утворює циклічний характер політичного розвитку. Усталеність політичної системи в рамках окремої одиниці циклічного розвитку забезпечує власне механізм її функціонування та механізм прояву принципу спадкоємності.

Так, період формування політичної системи поділяється на два етапи: по-перше, це виникнення нової політичної системи, яке проходить, в свою чергу, через дві фази – приховану та наявну, а також період становлення нової політичної системи, який супроводжується та затримується тривалим перехідним періодом, що пов'язує ці етапи.

Фаза розквіту політичної системи – наступний етап циклу розвитку, який характеризується перетворенням політичної системи у розвинуту цілісну систему (укріплюється структура політичного владарювання і політичної участі, посилюється регламентованість політичного процесу, відбувається модифікація або відторгнення цінностей, ідей, які утворена політична система отримала від попередньої тощо).

Фаза зрілості політичної системи характеризується тим, що втрачають значення рештки попередньої системи та діють елементи, притаманні новій політичній системі. Це період відносно плавної еволюції політичної системи в межах її власних законів та параметрів на шляху поступового розвитку.

Останньою фазою визначено фазу занепаду політичної системи, яка супроводжується процесами розпаду структурних зв'язків, що не відповідають середовищу, яке змінюється, та виникненням нових структур (зниження організованості системи, вичерпність ідеологічної доміанти, розчарування громадян у домінуючих установках тощо).

Аналіз усіх стадій розвитку політичних систем дозволив виокремити низку закономірностей існування принципу спадкоємності. По-перше, між політичною системою та культурологічним ядром існує зворотний зв'язок у вигляді каналів зв'язку; по-друге, ускладнення структури та функцій спадкоємного ядра відповідно забезпечує ускладнення самої системи та її постійний розвиток; по-третє, постійне ускладнення зв'язків між елементами політичної системи; по-четверте, диференціація процесу спадкоємності. У роботі подається алгоритм реалізації принципу спадкоємності в розвитку демократичної політичної системи, враховуючи особливості зміни системи – революційним чи еволюційним (через реформи) шляхом. Так, в залежності від обраного шляху система здійснює два процеси – повністю включає ядро у себе (“ядро-в системі”) з актуальними на цей час цінностями та заперечує ціннісне наповнення ядра, з подальшим відштовхуванням його за межі системи (“ядро-ззовні системи”).

У підрозділі 2.3. **“Специфіка прояву принципу спадкоємності у становленні політичної системи інформаційного суспільства”** перевіряються результати, здобуті у попередніх підрозділах та

визначаються пошуки впливу принципу спадкоємності на розвиток політичної системи та з'ясування специфіки прояву даного принципу в сучасних умовах розвитку суспільства.

Зародком розвитку політичних відносин вважається доба первісного суспільства, головним здобутком стає затвердження звичаїв та обрядів, виникнення кровноспоріднених зв'язків, факт існування вождівства та необхідності колективного прийняття рішень. Новий час приніс до змісту політичної системи демократичні цінності та виникнення класичної теорії демократії. В культурологічному ядрі в цей час знову активізуються, по-перше, процеси трансформації і відторгнення цінностей попередньої політичної системи (наприклад, цінності абсолютизму); по-друге, процеси початку пошуку відносно нових цінностей, оскільки основне визначення пріоритетних цінностей вже відбулося.

Становлення демократичної політичної системи відбувається в індустріальну добу, спостерігається завершення ідейних коливань, які вирішилися на користь демократичних цінностей, основи яких були закладені на першому етапі; відбувається укріплення системи влади, що базувалася на принципі розподілу влади на три гілки: виконавчу, законодавчу, судову; провідною стає ідеологія лібералізму та панування всезагального виборчого права, а також пріоритету прав людини.

Ураховуючи трансформації, що відбулися в спадковому ядрі, прискорюється динаміка рівня актуалізації, який відповідає за трансляцію цінностей з рівня збереження, однак не зупиняються процеси формування, фільтрації та консервації елементів політичної системи. Здобутком індустріальної доби є: визначення пріоритетних цінностей, занепад тоталітарних режимів, затвердження національних держав демократичного спрямування і виникнення масових політичних партій, переважно парламентських, а також партій, що стають представниками інтересів пригнічених станів населення, що робили ставку на зміну існуючого устрою, створення нового суспільства. Продовжується закріплення позицій системи у вигляді становлення громадянського суспільства, що спроможне розв'язувати суспільні проблеми без участі держави, а також встановлення певних правових норм, гарантій для приватних власників та допущення соціальних верств до управління державою – широкого виборчого права. Зазначається, що ці процеси прискореної трансформації забезпечили перехід системи на новий рівень розвитку – політичної системи інформаційного суспільства. На підтвердження перейняття елементів попередньої політичної системи виділено низку ознак нової доби, які перейдуть у спадок до нової політичної системи (посилення ролі міжнародних альянсів, формування державного апарату на професійній основі, електоральна демократія, теледемократія тощо).

Результатом такого аналізу стало виділення критеріїв, які дали змогу повною мірою продемонструвати характер і особливості прояву принципу спадкоємності на кожному новому етапі розвитку політичної системи.

Проведений аналіз став підґрунтям для аналізу політичної системи України.

У підрозділі 2.4. **“Спадкоємність як чинник модернізації політичної системи України”** перевіряється ефективність застосування визначених закономірностей на матеріалі української політичної реальності. Проведено історичний аналіз функціонування політичної системи України для кращого зображення впливу спадкоємності на сучасні модернізаційні процеси.

У роботі аналізується розвиток політичної системи України та вплив принципу спадкоємності на її формування, збереження та розвиток згідно класичної класифікації її історії, а саме: період Київської Русі; Литовсько-Польський період; доба Козаччини; Україна у складі Росії та Австро-Угорщини; революційний період 1917-1920 рр.; Радянський період та сучасність.

Визначається специфічна логіка переходу пострадянських держав до нової форми, яка витікає з особливостей процесів модернізації, а саме: притаманний політичній системі “подвійний перехід” – одночасне поєднання завдань ринкового реформування економіки і демократизації; різниця фаз модернізаційних процесів; перетворення відбуваються в ситуації недостатньо консолідованої національної держави і взагалі передують її утворенню; відсутність розвинутої системи громадянського суспільства з відповідним досвідом демократичного розвитку; процеси відбуваються в умовах кардинальної перебудови світового геополітичного порядку.

Проаналізовано специфіку прояву принципу спадкоємності у процесі модернізації та розвитку політичної системи України. Зазначається, що етап виникнення нової демократичної політичної системи припадає на 1985-1990 роки. В цей період нові елементи утворюють нову систему в межах протікання двох фаз: прихованої та відкритої. В культурологічному ядрі політичної системи постійно тривають процеси фільтрації цінностей минулої системи й аналіз збережених та інтеріоризованих елементів, метою якого є набуття стану відповідності елементів культурологічного ядра потребам політичної системи. Політична система України переживає всі закономірні процеси перехідного періоду від демонтажу старої політичної системи революційним шляхом до реформування та пошуку нової системи цінностей, що свідчить про еволюційність змін. З досягненням системою завершального етапу, на шляху перетворення політичної системи України в розвинуту демократичну, має здійснитися перехід до етапу дії елементів лише нової системи, що забезпечить прискорення модернізаційних процесів та розвиток системи в межах власних законів та параметрів руху. Таким чином, доводиться, що українська реальність в повному обсязі демонструє дію принципу спадкоємності, що пронесла та зберегла унікальність свого культурологічного спадку, незважаючи на тривалу трансформацію.

У **“ВИСНОВКАХ”** узагальнюються результати дослідження та

наголошується, що проведений аналіз створює цілісне уявлення про сутність, зміст та особливості прояву принципу спадкоємності на різних етапах розвитку демократичної політичної системи. Доведено, що спадкоємність – це об'єктивно існуючий безперервний зв'язок не тільки у горизонті біологічних, але й функціональних систем. У демократичній політичній системі спадкоємність визначено як об'єктивний зв'язок між етапами її розвитку, що забезпечує збереження, формування та передачу її елементів.

Встановлено, що явище спадкоємності за своєю природою є ціннісно-смысловим, сутність якого полягає у забезпеченні цілісності й розвитку демократичної політичної системи шляхом відтворення, збереження та передачі культурологічного ядра, покладеного нацією – державотворцем – у її основу. Зміст принципу спадкоємності подано як сукупність трьох процесів (згортання застарілих елементів; трансформації і постійної актуалізації існуючих елементів системи, які домінують в ній в певний історичний період; створення підстави для формування якісно нової системи цінностей майбутнього розвитку). Виділено основи класифікації форм прояву принципу спадкоємності у політичному житті сучасних держав, а саме: за характером наслідування; за характером змін що відбуваються в ядрі; за наслідками для розвитку політичної системи; за характером передачі властивостей і за характером протікання.

Результатом аналізу структури культурологічного ядра політичної системи стало створення евристичної трьохрівневої моделі культурологічного ядра, що забезпечує спадковість у політичній сфері. Теоретично доведено, що завдяки існуванню специфічних каналів взаємозв'язку, по яких циркулює інформація, забезпечується стає функціонування політичного цілого. Наведено місце і роль інформації у збереженні й трансформації культурологічного ядра демократичної політичної системи. Завершенням стало відтворення специфіки еволюційного і революційного розвитку демократичних політичних систем та алгоритму функціонування принципу спадкоємності.

Виявлено, що механізм реалізації принципу спадкоємності забезпечує сталий розвиток політичної системи шляхом трансформації і розвитку її якісно нових елементів. Доведено, що саме в межах протікання цих фаз політична система зберігає свою якісну специфіку і виявляє спрямування до усталеного розвитку на засадах відтворення ціннісно-смыслового поля.

Порівняльний аналіз історичних форм правління та структури державного апарату, ідеології та домінуючих цінностей політичної системи виявив, що особливість інформаційної доби полягає у злитті спадкового ядра з політичною системою, яке після цього не перестане існувати, а лише змінить характер і силу впливу на суспільство за умови переходу світової спільноти до інформаційної або ціннісно-смыслової єдності соціального життя.

Праксеологічний аналіз стану політичної системи України виявив дієвість запропонованих результатів і вказав, що, незважаючи на постійний примусовий вплив цінностей з боку більш розвинутих держав, політична система України в загальноцивілізаційному русі до інформаційної фази розвитку світової спільноти може набути сталого розвитку у сучасному глобалізованому світі.

Послідовне виконання вищевикладених наукових завдань забезпечило реалізацію мети даного дисертаційного дослідження. Зроблено два важливі висновки, сутність яких полягає у наступному: по-перше, принцип спадкоємності в розвитку демократичних політичних систем виявився потужним предметом пізнання, оволодіння яким по-новому висвітлює функціонування і перспективи розвитку політичної системи сучасного суспільства, а по-друге, вивчення і застосування на практиці одного з принципів розвитку до демократичних політичних систем є не тільки можливим, але й корисним, оскільки висвітлює політичні системи зовсім в іншому, непередбачуваному ракурсі. Водночас відтворення даного принципу в розвитку політичних систем збагачує знання про його властивості й структурно-функціональні можливості в сфері сучасного політичного буття.

Основні теоретичні положення і висновки представлені в публікаціях автора:

1. Курган Я. М. Спадкоємність політичних систем: історичний аналіз / Яна Курган // Нова парадигма: журнал наукових праць. – Випуск 69. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 135-143.
2. Курган Я. М. Принцип спадкоємності у розвитку політичних систем: до визначення основних понять / Яна Курган // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – Випуск 71. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 134-144.
3. Курган Я. М. Політична система інформаційної цивілізації: політологічний аналіз спадкоємності / Яна Курган // Гілея (науковий вісник): збірник наукових праць. – Випуск 10. – К., 2007. – С. 178-192.
4. Курган Я. М. Дія принципу спадкоємності у розвитку політичних систем / Яна Курган // Політологічний вісник: зб. наук. праць. – К.: “ІНТАС”, 2007. – Вип. 30. – С. 200-214.
5. Курган Я. М. Специфіка прояву принципу спадкоємності в політичній сфері / Яна Курган // Нова парадигма: журнал наукових праць / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; Творче об’єднання “Нова парадигма”. – Випуск 79. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 243 с.
6. Курган Я. М. Професіоналізм в процесі демократизації політичної сфери суспільства: історичний аналіз / Яна Курган // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія.

- Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – Випуск 3. – С. 3-12.
7. Курган Я. М. Принцип спадкоємності в цивілізаційній парадигмі / Яна Курган // Пам'ять століть: Історичний науковий та літературний журнал. – липень-жовтень № 4-5 (67-68) 2007 року – К.: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2007. – С. 79-88.
  8. Принцип спадкоємності в розгортанні ноосфери : доповіді і повідомлення 4-ї Міжнародної наукової конференції [“Творча спадщина В. І. Вернадського і сучасність” (“Вернадські читання”)], (Донецьк, 21-25 квітня 2005 р.) / М-во освіти і науки України, ДонНТУ, Акад. технолог. наук України донецьке відділення. – Донецьк: ДонНТУ, 2005. – 260 с.
  9. Спадкоємність як механізм самовідтворення поліетнічних суспільств: матеріали 4-го Міжнародного семінара [“Проблеми управління багатонаціональними суспільствами в умовах глобалізаційних і цивілізаційних викликів”], (Алушта, 4-6 травня 2005 г.) / М-во освіти і науки України. – Симферополь: Таврія, 2006. – 234 с.
  10. Принцип спадкоємності у розвитку політичних систем: генезис проблеми : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції [“Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі”], (Київ, 8-9 лютого 2006 р.) / М-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 364 с.

АНОТАЦІЇ

Курган Я. М. Принцип спадкоємності в розвитку демократичних політичних систем: аналіз теоретико-методологічних підходів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія і історія політичної науки / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2009.

Дисертація присвячена цілісному теоретичному дослідженню явища спадкоємності у політичній сфері сучасного суспільства.

У роботі ґрунтовно подається специфіка прояву принципу спадкоємності у політичних системах через категорії природи, сутності, змісту, форми та функції. Встановлено ціннісно-сміслову природу спадкоємності, сутність якої полягає у забезпеченні цілісності та стабільного розвитку конкретної політичної системи в загальнополітичному просторі шляхом відтворення власного ціннісно-сміслового поля, а зміст представлено як сукупність трьох типів самовідтворюваних процесів. Наголошується, що при переході по щаблях розвитку завдяки дії принципу спадкоємності зберігається специфіка демократичної політичної системи. Дію принципу спадкоємності в процесі

такого поступового розвитку автор демонструє за допомогою алгоритму, який пояснює можливі шляхи розвитку системи.

Ключові слова: спадкоємність, принцип спадкоємності, розвиток, політична система, демократична політична система, культурологічне ядро, інформаційне суспільство.

Курган Я. Н. Принцип преемственности в развитии демократических политических систем: анализ теоретико-методологических подходов. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.01 – теория и история политических наук / Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2009.

Диссертация посвящена системному целостному теоретическому исследованию явления преемственности в политической сфере современного общества, как детерминанты и условия ее возникновения, существования, приспособления, сохранения и развития, реализующихся в способности политической системы к передаче ценностно-смысловых элементов на новый уровень развития. Исходя из этого, преемственность определена автором как объективная связь между этапами развития политической системы, которая обеспечивает сохранение, формирование и передачу определенного смысла ее культурологического ядра на новый уровень.

Специфику проявления принципа преемственности в демократической политической системе определено через категории: природа, сущность, содержание, форма и функция. Установлено, что явление преемственности ценностно-смысловое по своей природе; сущность определена как обеспечение морфологично-функциональной целостности и стабильного развития конкретной политической системы в общеполитическом пространстве путем воспроизведения собственного ценностно-смыслового поля; содержание, в свою очередь, подано как совокупность трех типов самовоспроизводящихся процессов: а) свертывание устаревших элементов ценностно-смыслового поля (консервация, интериоризация); б) трансформации существующих ценностно-смысловых детерминант (формирование, актуализация, удерживание в активном состоянии); в) создание основания для синтеза качественно новой системы ценностей для дальнейшего развития.

Результатом такого анализа стало создание трехуровневой эвристической модели наследственного инварианта демократической политической системы: первый – уровень сохранения отторженных (неактуальных) ценностей системы, это уровень отображения содержания системы на протяжении ее развития; второй – уровень актуализации ценностей; третий – уровень формирования ценностей будущего.

Существование каналов взаимосвязи, по которым циркулирует информация между уровнями ядра, элементами системы и другими сферами общества, обеспечивает функционирование целого.

Акцентируя внимание на том, что согласно циклической теории политические системы (демократические в том числе) в процессе развития проходят несколько стадий (фаз): формирования, развертывания, зрелости и падения, – показывается, что в границах протекания этих фаз политическая система сохраняет свою качественную специфику, а повторение циклов становится возможным благодаря пульсации культурологического ядра, что, в конечном итоге, обеспечивает стабильную связь между этапами цивилизационного развития демократических политических систем.

С помощью алгоритма демонстрируется специфика эволюционного и революционного развития демократических политических систем в виде процессов и продуктов, в первом случае, обеспечивается непрерывная, внеядровая преемственность, характеризующаяся несущественным или частичным изменением ценностного ядра, с использованием позитивных сегментов политического поля прошлого этапа и формированием конечного продукта в виде обновленного ядра, обеспечивающего последующее развитие существующей структуры; в другом – ядровая преемственность, способная сформировать качественно новое ядро, которое полностью отрицает существование старого центра политического развития и ведет к кардинальному обновлению структуры социального целого.

Путем сравнительного анализа показана преемственность элементов политической системы, возникающая и утверждающаяся в онтологическом базисе общества и модифицируются на различных исторических этапах общественного развития. Показаны особенности нормативных подсистем (правовая и этическая); сравниваются формы правления и структура государственного аппарата, доминирующая идеология и преобладающие ценности политических систем аграрного, индустриального и информационного обществ.

Анализ состояния политической системы Украины продемонстрировал: в ретроспективном аспекте – отсутствие фундаментальных исследований в данной сфере; в морфологическом – движение культурологического ядра политической системы к состоянию стабильности и дальнейшего развития; в функциональном – постоянный и продолжительный отход (отторжение) наследственного ядра за пределы системы (ядро во вне), что обусловлено насильственным насаждением ценностей со стороны более развитых политических систем; в сравнительном анализе – политическая система Украины может и имеет потенциал в общецивилизационном движении к информационной фазе развития мирового сообщества интегрироваться к общеполитическому пространству и начать стабильно развиваться.

Ключевые слова: преемственность, принцип преемственности, развитие, политическая система, демократическая политическая система, культурологическое ядро, информационное общество.

Kurgan Y. N. Principle of Succession is in Development of the Democratic Political Systems: Analysis of Theoretical and Methodological Approaches. – Manuscript.

Thesis for achieving the scientific grade of candidate of political sciences in the specialization 23.00.01 – theory and history of political science / National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2009.

Dissertation is devoted integral theoretical research of the phenomenon of succession in the political sphere of modern society.

Speafic of principle of successin and it's displaing in the political systems is presented through the category of nature, essence, maintainance, form and functions. An author sets the valued-semantic nature of the phenomenon. Essence of the principle of saccession is in providing stable development of the concrate political system in general political sphere though the autopoiesis of own valued-semantic field. Maintainance of the principle of succession is represented as an aggregate of tree types of own-borgn prosses. In outhet makes that the princile of successes save quality speafic of the political system when it's system to transist from one level of historical development to next level. Operate principle of succtssion an author to show by algoritme of possible ways of development of system.

Keywords: succession, principle of succession, development, political system, democratical politic system, cultural kernel, informative society.